

(عليه السلام) شرح رساله حقوق امام سجاد

حجت الاسلام و المسلمین استاد
محمد جواد حاج علی اکبری

موضوع:

حق غریزه جنسی (۶)

تاریخ ۱۳۹۳ / ۱۱ / ۲۶

فهرست

■ چند نکته درباره‌ی گزینه جنسی

■ ویژگی‌های مرگ در قرآن کریم

■ آثار یاد مرگ

■ برنامه‌ریزی برای زنده نگه داشتن یاد مرگ

■ ترسیم دشواری‌های مرگ در ادعیه

الطَّرْف؛^۱ چه پارسایی نیکویی است، چشم‌پوشی (از گناه)». سه نکته نیز درباره‌ی چشم بیان شد: چنانچه نگاه ما به صورت اتفاقی به نامحرم افتاد، نگاه خود را ادامه ندهیم و آن را به سمت دیگری منصرف کنیم. اگر کسی به لطف خدا موفق شد چشم‌پوشی کند و چشمش را مراقبت و حفظ کند، خدا مشاهده‌ی عزّت، جلال و جمال خود را به او عطا می‌کند.

کمک دوم را با استمداد از عنایت و لطف پروردگار متعال که بهترین یار برای کسانی است که می‌خواهند پاک بمانند، بررسی می‌کنیم. بهترین استعانت از حضرت حق دریافت می‌شود؛ به ویژه آنجا که انسان در معرض خطرهای بزرگ قرار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
رَبِّهِمْ

■ چند نکته درباره‌ی غریزه جنسی

از حقوق مختلف اعضاء، به آخرین عضو از ارکان هفت‌گانه‌ی بدن رسیدیم که حقّ غریزه بود. اولین حقّ غریزه، حفظ از حرام است و در این راه اولین کمک، «أَعْوَنِ الْأَعْوَانِ؛ مددکارترین یاوران»، حفظ چشم و فرو بردن چشم و غضّ بصر است. دومین کمک، فراوانی یاد مرگ و سومین کمک، ترساندن و تهدید کردن نفس در برابر خدای متعال است.

در بررسی حقّ این غریزه، نکات ارزشمندی را برشمردیم؛ از جمله اینکه «نِعَمَ الْوَرَعُ غَضُّ

■ ویژگی‌های مرگ در قرآن کریم

مرگ که یک امر یقینی است؛ مانند با هم صحبت کردن، در کنار خانواده‌مان بودن و فعالیت کردن. استثنا هم ندارد؛ چنان‌که خداوند خطاب به پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمود: «إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ»^۲ قطعاً تو خواهی مُرد، و آنان [نیز] خواهند مُرد». یک امر فراگیر و همگانی است. تقریباً همه‌ی ما یقین داریم که حتماً این اتفاق برای ما - آن‌هم در یک زمان نامشخص - رخ خواهد داد. مسئله این است که یاد مرگ ما را متوجّه پنجره‌ای می‌کند که می‌توانیم از آن پنجره نگاه متفاوتی به خود، دنیا و آخرت داشته باشیم. این حادثه برای همه حادثه‌ای بسیار بزرگ

می‌گیرد؛ خطرهایی که عواقبش در محور انحراف‌های جنسی غیرقابل توصیف است و عواقب شومی در پی دارد. با ملاحظه‌ی اینکه گزینه‌ی دارای قدرت فوق‌العاده‌ای است، امام (علیه السلام) ما را به روش‌هایی برای حفاظت فعال مجهز می‌کنند که از آن به استعانت و کمک خواستن تعبیر شد. یکی از آن موارد که بلافاصله بعد از غَضُّ البصر مطرح شد، عبارت است از: «وَ كَثْرَةَ ذِكْرِ الْمَوْتِ» و بسیار یاد کردن از مرگ». این نکته فوق‌العاده سازنده و پیش‌برنده در سیر و سلوک و خودسازی و جهاد اکبر است؛ مخصوصاً اینکه با وصف «كَثْرَةَ» آمده است.

محسوب می‌شود که در تعبیر بسیار زیبای روایات آمده است که پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) می‌فرماید: «مَنْ مَاتَ فَقَدْ قَامَتْ قِيَامَتُهُ»^۳ هر کس بمیرد، قیامتش برپا می‌شود. این حادثه‌ی بزرگ همه‌ی معادلات کنونی زندگی ما را به هم می‌ریزد و ما را وارد شرایط تازه‌ای می‌کند. در حقیقت نقطه‌ی ورود ما به یک عالم پر رمز و راز و ناشناخته است. ما را از این دنیا خارج می‌کند، به یک عالم دیگر با وضعیّت، قواعد و مقررات دیگری وارد می‌کند. این قدر این مسئله عجیب است که قرآن کریم این گونه از آن تعبیر می‌کند: «وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ»^۴ و سكرات مرگ، حقیقت

را [به پیش] آورد. این همان است که از آن می‌گریختی». به خاطر این تعبیر به «سَكْرَةُ» (حالت مستی) شده که وقتی وارد می‌شود، انسان کنترلش را از دست می‌دهد و همه‌ی فضا و شرایط را برای شخص تغییر می‌دهد. این همان چیزی است که همیشه از آن دوری می‌جستیم، فرار می‌کردیم و فاصله می‌گرفتیم. اکنون از راه رسیده و پرده را از پیش چشم ما کنار می‌زند: «فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَ كَ»^۵ ما پرده از برابرت برداشتیم». اولین چیزی که در این پرده‌برداری و رونمایی نگاه می‌کنی، خودت هستی.

تعبیر دیگری که قرآن کریم برای این صحنه و لحظه، تعبیر چشیدن است: «كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ

الْمَوْتِ؛^۶ هر نفسی چشونده مرگ است». هر نفسی، شراب مرگ را خواهد نوشید. به بیان زیبای قرآنی، این مرگ نیست که ما را می‌خورد و می‌چشد، این نفس ما است که مرگ را دریافت می‌کند و می‌چشد. جلوی این اتفاق بسیار بزرگ و تکان‌دهنده را هیچ مقاوم‌سازی نمی‌تواند بگیرد: «وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ»^۷ هر چند در بُرج‌های استوار باشید». حتی اگر در استوارترین برج‌ها باشید، هر کس، هر جا و در هر شرایطی باشید، مرگ به سراغتان می‌آید و وقتی هم که برسد، قابل تأخیر نیست: «لَا يَسْتَفْتِدُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَأْخِرُونَ»^۸ نه ساعتی درنگ توانند کرد و نه پیشی گیرند».

نکته‌ی بسیار جالب اینکه مرگ طبق این بیان قرآنی، مسخر انسان است. بر انسان مسلط است؛ ولی نفس ما است که مرگ را دریافت می‌کند. مرگ ما را وارد مرحله‌ی جدید می‌کند و منهدم نمی‌کند؛ چون ما مرگ را می‌چشیم. ما به وسیله‌ی مرگ وارد یک فضای تازه و مرتبه‌ی جدیدی از زندگی می‌شویم.

به هر حال یاد مرگ، یاد زلزله‌ی بزرگی است که وضعیّت را برای ما کاملاً عوض می‌کند و ما با این دنیا، با همه‌ی تلخی‌ها، شیرینی‌ها، دلبستگی‌ها و دلخوری‌ها، لذت‌ها، دردها، شلوغی‌ها و خلوت‌هایش، با همه‌ی جوهش به طور کلی خداحافظی می‌کنیم. یاد لحظه‌ای است که ما تنها می‌شویم. آنچه

با ما می ماند، عبارت است از: نگاه، نگاه سطحیِ اولیه است که مبتنی بر جهان بینی مادی است. نگاه دیگر، نگاه عمیق و نداده.

عزیزترین کسان ما تا لحظه‌ی مرگ با ما و در کنار ما هستند. وقتی مرگ ما را گرفت یا ما مرگ را چشیدیم، تمام ارتباطاتمان قطع می شود و همه‌ی سبب‌ها گسیخته می شود. شاید آن لحظه یک اتفاق بزرگ که می افتد، معرفت نفس باشد؛ یعنی شخص یک باره خودش را با همه‌ی ویژگی‌ها، قوت‌ها و ضعف‌ها مشاهده می کند و پرده را از روی چشم ما برمی دارند. به تعبیر قرآن کریم: «كَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ؛ ما پرده از برابرت برداشتیم».

■ آثار یاد مرگ

ما دو نگاه به مرگ داریم. یک در ما تقویت می کند؛ محاسبه

و رسیدن به حساب خود را در ما تقویت می‌کند؛ توبه را در ما تقویت و تسریع می‌کند؛ کم‌رغبتی به دنیا و زهد را در ما تقویت می‌کند؛ مهار نفس سرکش را امکان‌پذیر می‌کند؛ ارتباط ما را با پروردگار عزیز و مهربانمان تقویت می‌کند؛ حالت تضرع، حالت ابتهال، مناجات و گفتگوی با خدای متعال را در ما تقویت می‌کند؛ موانع بین ما و کمال‌مان را کاهش می‌دهد و در بعضی از موارد، آنها را مرتفع و منهدم می‌کند.

اگر در این دنیا با یاد خدا انس داشته باشیم، یقیناً آنجا هم خدای متعال مونس ما می‌شود و آن تنهایی را بر ما گوارا می‌کند. به این ترتیب طعم مرگ بر ما شیرین می‌شود.

لحظه‌ی مرگ، برای عده‌ای لحظه پرواز و برای عده‌ای لحظه‌ی سقوط است. در آنجا امکان اصلاح، تصحیح، بازگشت، توبه، و حتی یک عمل صالح برای شخص وجود ندارد. یاد چنین لحظه‌ای و چنین اتفاقی، بزرگ‌ترین کمک برای مهار زیاده‌خواهی‌های نفس است. انسان اگر بخواهد بر خود مسلط شود، به خواهش‌های نفسانی‌اش تسلط پیدا کند، شهواتش، مخصوصاً شهوت جنسی را مدیریت کند و آن را به دست عقل بسپارد و در خدمت هدف‌های مقدس قرار دهد، یکی از بهترین کمک‌ها، یاد مرگ است. در این زمینه تعابیر بسیار تکان‌دهنده‌ای وجود دارد. کمک‌کننده‌ای قوی‌تر

از یاد مرگ برای مهار نفس نمی‌شناسیم یا کمتر می‌شناسیم؛ منتها طبع ما این‌گونه است که از یاد مرگ فاصله می‌گیرد. نکته‌ی کلیدی این است که با اینکه این قدر یاد مرگ، در رهاسازی انرژی‌های معنوی ما و در سد کردن خواسته‌های نفسانی ما معجزه‌گر است، ولی ما از آن فاصله می‌گیریم و ذهنمان را از آن منصرف می‌کنیم. این طبع نفس اماره است که از یاد مرگ فاصله بگیرد. شیطان برای غفلت و فراموش کردن یاد مرگ، بسیار سرمایه‌گذاری می‌کند؛ چون اگر یادمان بیاید که مسافر هستیم و این سفر قطعی و به ما نزدیک است، دست شیطان بسته می‌شود. یا چنین یادی، شیطان مبارزه می‌کند و به هر شکل ممکن می‌خواهد سعی کند که ما به یاد مرگ نیفتیم یا کم به یادش بیفتیم؛ لذا امیرالمؤمنین (علیه‌الصلوة و السّلام) در نهج‌البلاغه فرمودند: «أَسْمِعُوا دَعْوَتَ الْمَوْتِ إِذْ أَنْتُمْ قَبْلَ أَنْ يَدْعِيَ بِكُمْ؛ بر گوش‌های خود دعوت و یاد مرگ را بشنوانید، قبل از آنکه مرگ شما را فرا خواند». یاد مرگ را به گوشتان، فرو کنید، بشنوانید، آویزه‌ی گوشتان کنید؛ چون نمی‌خواهد بشنود. باید به آن تحمیل کنید. به ظاهر یک شربت و داروی تلخ است، اما بسیار شیرینی پشت سرش است. اگر کسی این یاد را به نفس و به قلبش برساند و بچشاند، نتایج عجیبی دارد و برکاتش غیرقابل شمارش است.

کلمه‌ی «اسْمِعُوا» به این معنا است که برای چنین یاد مقدّسی و چنین شربت گوارا، نجات‌بخش و حیات‌آفرینی برنامه‌ریزی کنید، اینکه حضرت فرمودند: زیاد به یاد مرگ باش، برنامه‌ریزی می‌خواهد؛ زیرا نفس اماره‌ی ما نمی‌خواهد به یادش بیفتد و از سوی دیگر شیاطین دست‌اندرکار هستند که ما را غافل نگه دارند.

■ برنامه‌ریزی برای زنده نگه داشتن یاد مرگ

محیط زندگی مان شلوغ است و محیط فعالیت‌هایمان ما را به یاد نمی‌اندازد؛ محیط زندگی، آرایش شهری، معماری‌های شهری مان ما را به یاد نمی‌اندازد. در چنین شرایطی باید برنامه‌ریزی کرد. بزرگ‌ترین کمک برای خرد

ما که بتواند نفس اماره‌ی ما را مهار و شهوات را کاهش دهد، یاد مرگ است. تعبیر روایات در این باره این چنین است: «مُنْغَصَّ الشَّهَوَاتِ؛^{۱۰} مکدر و تیره‌کننده شهوات»، یا «صَارِفُ الشَّهَوَاتِ؛^{۱۱} بازدارنده شهوات است». امکان مهار کردن و لگام زدن به آنها را فراهم می‌کند؛ بنابراین برایش برنامه‌ریزی کنیم. بعد از نمازها به یادش بیفتیم، قبل از خوابیدن به آن فکر کنیم. خواب، مرگ کوچک‌تر است و به آن «موت اصغر» می‌گویند. در بعضی از روایات داریم که خواب برادر مرگ است، چون بسیاری از انسان‌ها زمانی که می‌خوابند، دیگر بیدار نمی‌شوند، قرآن کریم می‌فرماید: «اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي

خوب است انسان قبل از خواب به مرگ فکر کند، وصیتش را بنویسد، کارهایش را آماده کند، استغفارش را انجام دهد؛ چون شاید بخوابد و دیگر فرصت بیدار شدن نداشته باشد.

■ ترسیم دشواری‌های مرگ در ادعیه

دعای کمیل امیرالمؤمنین (عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَ السَّلَام) یکی از بهترین دعاهایی است که ترسیم‌گری دقیقی برای آن صحنه‌ها دارد. دیگری، دعای ابوحمزه‌ی ثمالی است که در آن می‌خوانیم: «وَمَا لِي لَا أَبْكِي أَبْكِي لِخُرُوجِ نَفْسِي أَبْكِي لِظُلْمَةِ قَبْرِي، لِضَيْقِ لَحْدِي؛^{۱۳} چرا گریه نکنم؟ برای جان سپردنم گریه می‌کنم برای تاریکی قبرم گریه می‌کنم، برای تنگی گورم گریه می‌کنم».

مَنَامَهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَى إِلَيَّ أَجَلَ مُسْمًى؛^{۱۲} خدا روح مردم را هنگام مرگشان به تمامی بازمی‌ستاند و [نیز] روحی را که در [موقع] خوابش نمرده است [قبض می‌کند] پس آن [نفسی] را که مرگ را بر او واجب کرده نگاه می‌دارد و آن دیگر [نفس‌ها] را تا هنگامی معین [به سوی زندگی دنیا] بازپس می‌فرستد». این آیه بسیار تکان‌دهنده است. خداوند جان انسان را در خواب می‌گیرد. اگر مرگ فرارسیده باشد، در همان خواب روح را نگه می‌دارند و انسان دیگر بیدار نمی‌شود. کسانی که هنوز عمرشان باقی است، روحشان به جسم بازمی‌گردد و از خواب بیدار می‌شوند. چقدر

نهج‌البلاغه قطعه‌های فوق‌العاده بیدارکننده‌ای در ارتباط با یاد مرگ دارد. در بعضی از خطبه‌ها، امیرالمؤمنین (عَلَيْهِ السَّلَام) یادهای پررنگ و پر جلوه‌ای دارند. گاهی امام (عَلَيْهِ السَّلَام) لحظه‌ی مرگ را برای ما کاملاً توصیف کرده که چگونه قدم‌به‌قدم، لحظه‌به‌لحظه و نفس‌به‌نفس، انسان این مسیر دشوار را طی می‌کند. شایسته و ضروری است که تصویرسازی‌های قوی برای ذهن خود از مسئله‌ی مرگ آماده کنیم و آن را به فضای زندگی‌مان نیز تعمیم دهیم. رفت‌وآمد به گورستان‌ها بسیار سفارش شده؛ زیرا علاوه بر اینکه احترام برای رفته‌ها و یادی از گذشته‌ها است و ذکر

خیر، دعا و طلب مغفرت برای آنها است، بزرگ‌ترین دستاوردش بیدار شدن انسان است. شرکت در برنامه‌های تشییع جنازه، غسل و کفن که اکنون تقریباً از زندگی بسیاری از ما حذف شده است، صحنه‌های مرگ را در ذهنمان تقویت می‌کند. در برابر نفسی که نمی‌خواهد به یاد مرگ بیفتد، برای لحظه‌هایی که نفس می‌خواهد فعال شود و به سوی حرام برود، مخصوصاً در محور غریزه؛ با یاد مرگ می‌توانیم نفس خویش را مهار کنیم و یک نوع صیانت برای خود در برابر همه‌های غریزه داشته باشیم. زمانی که به دیدار اموات و درگذشتگان می‌رویم، سعی کنیم شرایط را برای خودمان بازآفرینی کنیم یا زمانی که

کسی را تشییع می‌کنند، شرایط را برای خودمان بازآفرینی کنیم. در زیارت اهل قبور آمده است: «نَحْنُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ»^{۱۴} ما نیز ان شاء الله به شما ملحق می‌شویم». این یادآوری کمک بسیار بزرگی است برای مهار، حفاظت و کنترل همه‌ی غرائز ما، مخصوصاً غریزه‌ی جنسی. امیدوارم خداوند تبارک و تعالی به ما توفیق دهد از این یاد مقدّس و پربرکت نصیب فراوان داشته باشیم و خود را در معرض این یاد پربرکت قرار دهیم.

■ منابع و مآخذ:

۱. تمیمی آمدی، غرر الحکم، ص ۳۹۵.
۲. زمر: ۳۰.
۳. محمدباقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۵۸، ص ۷.
۴. ق: ۱۹.
۵. همان: ۲۲.
۶. انبیاء: ۳۵.
۷. نساء: ۷۸.
۸. اعراف: ۳۴.
۹. نهج البلاغه، خطبه ۱۱۳.
۱۰. تمیمی آمدی، غرر الحکم، حدیث ۲۵۷۵.
۱۱. محمدی ری شهری، میزان الحکمه، ج ۱، ص ۷۲.
۱۲. زمر: ۴۲.
۱۳. همان.
۱۴. شیخ عباس قمی، مفاتیح الجنان، زیارت اهل قبور.

افوفا؛ درنگی بر مسئله تعلیم و تربیت
OfoghHa.ir سامانه پیامکی: ۳۰۰۴۸۵۹۵۹

اثنیه ها، ساعت ۱۹

بازپخش دوشنبه ها، ساعت ۱۲

از شبکه قرآن و معارف سیما/ برنامه یاد خدا

